

Sygn. akt I UK 151/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Maciej Pacuda

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania E. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 3 listopada 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 3 grudnia 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. odmówił E. M. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, ponieważ Komisja Lekarska ZUS orzeczeniem z dnia 28 listopada 2012 r. stwierdziła, że wnioskodawczyni nie jest niezdolna do pracy.

Wyrokiem z dnia 21 stycznia 2015 r., sygn. akt VIII U (...), Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego i przyznał E. M. prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 9 października 2012 r. na stałe.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego organ rentowy zaskarżył apelacją. Wyrokiem z dnia 3 listopada 2015 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że przyznał E. M. prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy na okres do 8 października 2017 r. (pkt 1.); oddalił apelację w pozostałej części (pkt 2.); rozstrzygnął o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonej z urzędu w drugiej instancji (pkt 3.).

Sąd drugiej instancji stwierdził, że w postępowaniu sądowym ocena całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy w zakresie dotyczącym naruszenia sprawności organizmu i wynikających stąd ograniczeń możliwości wykonywania pracy (weryfikacja orzeczeń lekarzy orzeczników), z zasady wymaga wiadomości specjalnych. W takiej sytuacji sąd nie może orzekać wbrew opinii biegłych sądowych, chociaż w sprawach o rentę z tytułu niezdolności do pracy ostatecznie zawsze decyduje sąd, gdyż niezdolność do pracy jako przesłanka prawa do renty ma tu znaczenie prawne (art. 12 i art. 13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.).

Sąd drugiej instancji podzielił podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego i uznał, że zebrany w sprawie materiał dowodowy w postaci opinii biegłych psychologa i psychiatry daje w pełni podstawę do przyjęcia, że wnioskodawczyni od 9 października 2012 r. jest częściowo niezdolna do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Według Sądu Apelacyjnego należało jednak zmienić wyrok Sądu pierwszej instancji w zakresie czasookresu przyznanego wnioskodawczyni świadczenia. Sąd powołał się na regulacje art. 13 ust. 1 i ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i stwierdził, że według biegłego lekarza psychiatry wnioskodawczyni jest częściowo niezdolna do pracy na stałe, gdyż otępienie jest generalnie schorzeniem postępującym i nieodwracalnym, to jednak, uwzględniając treść wskazanych przepisów oraz wiek, kwalifikacje ubezpieczonej i okoliczność, że nie podjęto u niej właściwego leczenia,

również zalecanej psychoterapii, nie przeprowadzono diagnostyki i nie jest znana przyczyna otępienia, należy ocenić, że przyznanie wnioskodawczyni renty na stałe obecnie nie jest zasadne. Biegła psychiatra wskazała bowiem, że istnieją leki, które spowalniają postęp choroby. Nie można zatem wykluczyć, że po podjęciu przez wnioskodawczynię właściwego leczenia, jej stan psychiczny ulegnie istotnej poprawie, który może skutkować odzyskaniem przez nią zdolności do pracy. Przy ocenie rokowań odzyskania przez wnioskodawczynię zdolności do pracy nie sposób też pominąć dokonującego się w ostatnich latach postępu nauk medycznych w zakresie możliwości leczenia schorzeń otępiennych.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego ubezpieczona zaskarżyła skargą kasacyjną w zakresie jego pkt 1. Skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych określonych art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W ramach podstawy materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono błędne zastosowanie art. 13 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w sytuacji, gdy – w ocenie skarżącej – zastosowanie powinien mieć ust. 3 tego przepisu. W ocenie skargi z zebranego materiału dowodowego jednoznacznie wynika, że skarżąca jest częściowo niezdolna do pracy na stałe.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie:

- art. 233 k.p.c. w związku z 278 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. polegające na: a) pominięciu treści opinii biegłej psychiatry w zakresie, w którym biegła jednoznacznie stwierdziła, że według posiadanej przez nią wiedzy medycznej wnioskodawczyni nie odzyska zdolności do pracy, a w konsekwencji zasadne jest przyznanie jej renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy na stałe; b) dokonaniu rażąco wadliwej oceny dowodów, sprzecznej z zebraniem materiałem dowodowym i zasadami logicznego rozumowania w szczególności w zakresie wydanych przez biegłą psychiatrę opinii pisemnych i ustnych, w szczególności co do rokowań odnośnie odzyskania przez wnioskodawczynię zdolności do pracy; c) przez dokonanie rażąco wadliwych i nielogicznych ustaleń, sprzecznych z wiadomościami specjalnymi, wynikającymi ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności w zakresie

wydanych przez biegłą psychiatrę opinii pisemnych i ustnych, w szczególności co do rokowań odnośnie odzyskania przez wnioskodawczynię zdolności do pracy;

- art. 378 k.p.c. w związku z art. 386 § 1 k.p.c. przez wydanie rozstrzygnięcia reformatoryjnego w zakresie pkt 1 wyroku tj. co do czasookresu, na który przyznano wnioskodawczyni prawo do renty, pomimo że apelacja organu rentowego nie obejmowała zarzutu w tym zakresie.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części i oddalenie apelacji organu rentowego w całości; ewentualnie - o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Od dnia 1 listopada 2005 r. kwestia okresu, na który orzeka się niezdolność do pracy, uległa modyfikacji. Obecnie – w myśl art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecny jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.; dalej również jako: ustawa) zasadą jest orzekanie niezdolności do pracy na okres nie dłuższy niż 5 lat. Unormowanie to jest adresowane przede wszystkim do lekarzy orzeczników organu rentowego. Brak rokowań odzyskania zdolności do pracy (według wiedzy medycznej) nie obliguje już do orzeczenia trwałej niezdolności do pracy, jednak jej nie wyklucza. Celowe jest wówczas ustalenie niezdolności na okres dłuższy niż 5 lat, jeśli w danym przypadku nie ma rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem pięcioletniego okresu.

Przeciwko pogładowi, że wyeliminowano możliwość orzekania trwałej niezdolności do pracy przemawia pozostawienie w cytowanej ustawie przepisów, które wprost odnoszą się do trwałej lub okresowej niezdolności do pracy (art. 14 ust. 1 pkt 2, art. 59, art. 102 ust. 1, art. 119 ust. 1, art. 134 ust. 2 pkt 1 ustawy). Ponadto treść art. 13 ust. 3, art. 24a, art. 27a, jak i art. 101a ustawy wskazuje, że również w przypadku orzeczenia trwałej niezdolności do pracy i przyznania prawa do renty na stałe, dojdzie do skrócenia czasu pobierania renty, na przykład w wyniku przyznania prawa do emerytury (por. także M. Bartnicki, Komentarz do art. 13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych [w:] K. Antonów, M. Bartnicki, B. Suchacki, Ustawa o

emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz, Warszawa, 2009, wyd. III). Komentatorzy słusznie wskazują, że po 1 listopada 2005 r., są cztery możliwości orzeczenia niezdolności do pracy: a) na okres nie dłuższy niż 5 lat, b) na okres dłuższy niż 5 lat, oznaczony datą końcową inną niż dzień osiągnięcia wieku emerytalnego z art. 24 ust. 1, c) na okres do dnia osiągnięcia wieku emerytalnego z art. 24 ust. 1, d) na trwałe. W tym ostatnim przypadku konsekwencją byłoby przyznanie renty stałej, do której prawo ustałoby stosownie do art. 101 lub art. 101a ustawy.

Odnosząc te konstatacje do niniejszej skargi kasacyjnej, zwrócić należy uwagę, że wnioskodawczyni, urodzona 9 stycznia 1959 r., osiągnie wiek emerytalny 9 stycznia 2019 r., a więc 2 lata po dacie końcowej renty, określonej w zaskarżonym wyroku. Ponieważ – w myśl ustaleń zaskarżonego wyroku – pracowała przez 35 lat jako sprzedawca i ma co najmniej taki staż ubezpieczeniowy, będzie mogła się po 2 latach ubiegać się o emeryturę. W istocie więc, nawet renta przyznana na stałe, będzie miała charakter okresowy ze względu na konwersję renty w emeryturę po dacie nabycia prawa do emerytury.

Stosownie jednak do art. 13 ust. 3a cytowanej ustawy - jeżeli osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy przez okres co najmniej ostatnich 5 lat poprzedzających dzień badania lekarskiego brakuje mniej niż 5 lat do osiągnięcia wieku emerytalnego określonego w art. 24 ust. 1a i 1b, w przypadku dalszego stwierdzenia niezdolności do pracy orzeka się niezdolność do pracy na okres do dnia osiągnięcia tego wieku.

Dokonując subsumcji, Sąd Apelacyjny, nie rozważył zastosowania tego unormowania, co uzasadniało zarzut skargi kasacyjnej naruszenia art. 13 ust. 3 ustawy.

Niezależnie jednak od powyższych okoliczności, w sposób uzasadniony skarga kasacyjna kontestuje sposób dokonania odmiennej oceny medycznej stanu zdolności wnioskodawczyni do pracy – bez zasięgnięcia adekwatnej opinii biegłych lekarzy. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2016 r., III UK 195/15 (LEX nr 2155187) potwierdzono stanowisko, że na podstawie art. 286 k.p.c. sąd ma obowiązek dopuszczenia dowodu z dodatkowej opinii biegłych, którzy wydawali już opinie w sprawie, lub - z opinii dalszych biegłych, gdy zachodzi taka potrzeba, a w

szczegółności, gdy przeprowadzona już opinia (bądź opinie) zawiera istotne luki, jest nieprzekonująca, niekompletna, pomija lub wadliwie przedstawia istotne okoliczności, nie odpowiada na postawione tezy dowodowe, jest niejasna, nienależycie uzasadniona lub nieweryfikowalna. Sąd narusza więc art. 286 k.p.c., odrzucając w takiej właśnie sytuacji opinię biegłego i polemizując z jego wnioskami w sferze wymagającej wiadomości specjalnych, bez zasięgnięcia opinii innego biegłego.

Nie ulega wątpliwości, że sporządzone w niniejszej opinii biegłych: psychologa i psychiatry stwierdzały, że wnioskodawczyni od 9 października 2012 r. jest częściowo niezdolna do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 3 ustawy na stałe, a istniejąca u niej choroba otępienna ma charakter progresywny. Stwierdzenie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, iż biegła psychiatra wskazała, że istnieją leki, które spowalniają postęp choroby, nie mogło doprowadzić do sądowej konkluzji o możliwości wyleczenia choroby. Spowolnienie rozwoju choroby oznacza, że może ona utrzymywać się na dotychczasowym poziomie, a więc – częściowej niezdolności do pracy. Sądowa interpretacja opinii biegłego lekarza psychiatry była więc nielogiczna. Słuszne są zarzuty skargi kasacyjnej naruszenia art. 278 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. polegające na pominięciu treści opinii biegłej psychiatry w zakresie, w którym biegła jednoznacznie stwierdziła, że według posiadanej przez nią wiedzy medycznej wnioskodawczyni nie odzyska zdolności do pracy, a w konsekwencji zasadne jest przyznanie jej renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy na stałe.

Zdaniem Sądu Najwyższego Sądowi drugiej instancji przysługuje uprawnienie kontroli słuszności i logiczności opinii biegłych sądowych (także biorąc pod uwagę postęp medycyny), jednak, w przypadku krytycznej oceny tych opinii medycznych, zmiana końcowych konkluzji tych opinii, bez zasięgnięcia nowej opinii lekarzy, przekraczała kompetencję Sądu, uzasadniając zarzuty kasacyjne.

Reasumując - przepisy art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie wykluczają opcji przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy na stałe, jednak należy wziąć pod uwagę również przepisy dotyczące konwersji renty w emeryturę (na

przykład art. 24a ust. 1 i 2, art. 27a oraz 101a), jak również unormowanie z art. 13 ust. 3 ustawy.

Niewłaściwa subsumcja prawa w zaskarżonym wyroku, a także zmiana konkluzji opinii biegłych lekarzy bez zasięgnięcia nowej opinii biegłych lekarzy (ewentualnie – instytutu naukowo-badawczego) implikowały uchylenie na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

r.g.